

‘Ik zie bewoners en personeel als er een voorstelling is’

Medewerkers in verzorgings- en verpleeghuizen hebben steeds meer te maken met dementerende ouderen. Met veel van hen is het moeilijk om contact te maken. De Veder-methode bevordert de communicatie met deze ouderen door theater, zang en poëzie te combineren met een belevingsgerichte benadering. Het succes zit in het geheel, dat meer is dan de som der delen.

Door Sanne van der Woude-Doets | Foto's Veder Jacqueline Dersjant

► Sinds 2006 speelt Theater Veder voorstellingen voor dementerende ouderen die in een zorginstelling wonen. De acteurs doen dat zowel in de huiskamers van de instellingen zelf als op locatie in kleine theaters. ‘Met koffers vol herinnering en een hoofd vol liedjes, verhalen en gedichten, van vroeger en nu’, aldus een van de acteurs. Omdat het langetermijngeheugen bij deze ouderen het langst intact blijft, gaat Theater Veder met theater, zang en poëzie terug in de tijd, naar de periode waarin de oudere jong was. De voorstellingen gaan over schooltijd, verjaardag, koningshuis, kindertijd en kinderdromen, reizen of familie. Tijdens het optreden hebben de acteurs één-op-één contact met de toeschouwers en gaan ze doelgericht terug in de tijd om herinneringen op te halen. Zo wordt het gevoel van veiligheid, welzijn, identiteit

en zelfvertrouwen opgewekt en versterkt, en verbetert de communicatie.

Niks nieuws

Gaat het hier om de zoveelste reminiscentieactiviteit? Wetenschappelijk onderzoek, onlangs uitgevoerd door het VU medisch centrum en de Universiteit van Amsterdam, heeft in elk geval aangetoond dat de Veder-methode significant positievere resultaten geeft in het contact met dementerende ouderen dan een doorsnee reminiscentieactiviteit (zie kader). Het gaat dan om zaken als stemming, zich thuis voelen, sociaal isolement en de relatie met de zorgverlener. ‘De ingrediënten die Veder gebruikt zijn op zich natuurlijk niks nieuws onder de zon’, zegt Marieke Westra, artistiek leider bij Veder. ‘Het nieuwe, en het succes,

zit vooral in de combinatie van al die ingrediënten.’ Marieke is van oorsprong verpleegkundige en werkte in de jaren tachtig als uitzendkracht in verschillende verpleeg- en verzorgingshuizen. ‘Het viel me op dat er weinig tijd was

plezier hebben

Het gevoel van veiligheid, welzijn, identiteit en zelfvertrouwen werd door de Veder-methode opgewekt en versterkt.

om contact te maken met bewoners. Terwijl je die tijd, zeker met dementerende ouderen, juist nodig hebt. Daarnaast vond ik dat mensen vaak op een kinderachtige manier werden benaderd. Er werden bijvoorbeeld alleen maar kin-

derliedjes gedraaid in de huiskamer. Ik vroeg me af: zou ik dat zelf willen als ik oud was?' Nadat Marieke een theateropleiding volgde werden die ervaringen het uitgangspunt voor Theater Veder, dat zij in 2005 oprichtte.

Onderzoek Veder-methode

De afdelingen Psychiatrie van het VUmc en ASCoR van de UvA deden van april 2009 tot april 2011 onderzoek naar de effecten van de Veder-methode op mensen met dementie en hun zorgverleners. Uit dit onderzoek blijkt dat de Veder-methode positief is ontvangen door zorginstellingen.

De Veder-methode geeft, mits uitgevoerd door professionele acteurs, significant positievere resultaten in het contact met ouderen met dementie dan een doorsnee reminiscentieactiviteit. Ten tijde van het effectonderzoek bij bewoners waren zorgverleners zelf nog beperkt getraind en gecoacht in de toepassing van de Veder-methode. De onderzoekers noemen het aannemelijk dat er om die reden geen duidelijke effecten bij bewoners werden gevonden wanneer de huiskamervoorstellingen door zorgverleners werden aangeboden.

De zorgmedewerkers zelf rapporteerden wel positieve ervaringen met, en positieve reacties van, bewoners op de Veder-methode. Vervolgonderzoek met meer ervaren en getrainde zorgmedewerkers is nodig om het effect van huiskamervoorstellingen (uitgevoerd door zorgmedewerkers zelf) goed te kunnen onderzoeken. Uit het onderzoek blijkt overigens wel dat de Veder-methode zorgmedewerkers beter in staat stelt om wederkerig contact te maken. Dat heeft positieve invloed op hun arbeidsbeleving en werkplezier.

Pilot

In 2006 startte Veder met de eerste huiskamervoorstelling, waarbij poëzie het uitgangspunt was. 'We begonnen met versjes en poëzieplaatjes uit de oude doos, en bouwden dat uit met hedendaagse

Marieke Westra, artistiek leider bij Veder: 'Juist door het langetermijngeheugen aan te spreken, kun je met dementerende ouderen goed contact maken.'

gedichten. Door eerst het langetermijngeheugen aan te spreken werden de ouderen alert. Daarna werden ze ook ontvankelijk voor nieuwe, hedendaagse gedichten. En omdat gedichten zich goed lenen voor associatie, hadden we het al snel over aansprekende thema's als vriendschap, afscheid en liefde. Vervolgens voegden we daar theatrale rollen en verhaallijnen aan toe.' Dat sloeg zo goed aan dat Veder de methode in 2007 structureel is gaan uitproberen als pilot, in de Amsterdamse zorgkoepel Amsta.

Voor de pilot ontwikkelde Veder een training en een *coaching on the job*, zodat medewerkers op den duur ook zelf met de methode aan de slag konden. Niet alleen als theateractiviteit, maar ook als manier om dagelijks contact te maken. 'Veel mensen zijn zich er niet van bewust, maar juist door

het langetermijngeheugen aan te spreken, kun je met dementerende ouderen goed contact maken. Ik hoorde iemand eens aan zijn moeder vragen: wat heb je gegeten vanmiddag? Tja, dat wist ze niet meer. De Veder-methode geeft handvatten om beter tot de belevingswereld van de oudere te kunnen doordringen.' De pilot verliep zo succesvol, dat de Veder-methode in 2008 werd opgenomen in het *Transitie Programma voor de Langdurige Zorg (TPLZ)* en inmiddels wordt toegepast op 180 afdelingen in dertien zorgkoepels in Amsterdam, Eindhoven, Friesland en Noord-Holland.

Pionieren

Bij het Amsterdamse woon- en zorgcentrum Amsteldijk wordt de Veder-methode sinds de pilot in 2007 toegepast. Teamleidster Welzijn Ivonne van Leijenhorst:

'De eerste keer dat Veder bij ons een huiskamervoorstelling kwam doen, werd ik meteen in mijn hart geraakt. De bewoners reageerden zo goed. Ze deden mee en bedankten de acteurs achteraf uitgebreid. Een meneer gaf de acteurs zelfs bloemen en zoenen, terwijl hij normaal gesproken altijd erg in zichzelf gekeerd is. Echt geweldig.' Drie AB'ers volgden de training en verzorgen inmiddels zelf huiskamervoorstellingen. 'Dat is heel leuk. Bewoners worden zo echt even terug in de tijd gehaald en geprikkeld tot contact. Iedereen heeft er plezier van en het mooie is: je hebt geen artiesten van buiten meer nodig. Maar we zijn nog wel een beetje aan het pionieren. Wegens omstandigheden heb ik de training destijds zelf niet kunnen volgen en dat wil ik alsnog gaan doen. Zodat ik ook het verzorgend personeel meer handvatten kan

geven voor de omgang met dementerende bewoners in de 24-uurszorg.'

Enthousiast

De Wittenberg, een verpleeghuis van de Amsterdamse zorgkoepel Amsta, deed ook mee aan de pilot van 2007. 'Er was destijds een training van Veder waar een aantal van onze medewerkers heen was gegaan', vertelt afdelingshoofd Jegny Elshot. 'Die waren daar erg enthousiast over. Ik heb me toen in het scholingsprogramma van Veder verdiept en het management gevraagd of onze medewerkers daaraan mochten meedoen. Ik vond dat iedereen die methode in zijn pakket moest hebben, omdat het een goede, nieuwe manier bleek om met bewoners in contact te komen. Alle PG-medewerkers, in totaal tussen de 40 en 50 mensen, hebben die training toen gevolgd.'

Niet al die medewerkers verzorgen ook werkelijk huiskamervoorstellingen, zegt Jegny. 'Een aantal mensen is denk ik bang om zichzelf op zo'n manier te laten zien. Jammer, want het geeft mensen ook de mogelijkheid zichzelf te ontwikkelen. Je leert jezelf toch anders presenteren. Maar ze gebruiken het wel als methode om contact te maken. Bijvoorbeeld 's ochtends, met een liedje of een gedicht, als een bewoner niet goed wakker wordt.' In De Wittenberg zijn momenteel zo'n acht PG-verzorgenden die een keer per week een huiskamervoorstelling geven. Daarnaast verzorgt de centrale activiteitenbegeleiding één keer in de drie maanden een voorstelling voor het hele huis, in de grote zaal.

Flair

'Het is mooi om te zien dat bewo-

ners die altijd heel erg in zichzelf gekeerd zijn, zich tijdens de voorstelling ineens wel openstellen voor contact', zegt Jegny. 'We hebben bijvoorbeeld een bewoonster die heel timide is en altijd in elkaar gedoken zit. Ze praat nauwelijks, maar tijdens een voorstelling laat ze zich uit de tent lokken met persoonlijke vragen en praat ze ineens wel. Het is ook leuk om te zien dat verzorgenden even in een andere rol terecht komen. Tijdens zo'n voorstelling kunnen ze anders met bewoners omgaan, op een speelsere manier, met meer flair. Ik zie bewoners plezier hebben, ik zie het personeel plezier hebben en als er een voorstelling in de grote zaal is, zie ik het hele huis plezier hebben.' ◀

Meer weten over Theater Veder? Kijk op www.theaterveder.nl.

Jegny Elshout, afdelingshoofd van verpleeghuis De Wittenberg: 'Tijdens zo'n voorstelling kunnen verzorgenden anders met bewoners omgaan, op een speelsere manier, met meer flair.'